

מראי מקומות- בבא קמא צ"ט

דאהדרר' ניהל' הוא, או דלמא לא קרינא בי' פעולת שכיר אתך, שהרי אין פעולתו אצלו [וצ"ע לפי צד הראשון, למה אינו עובר בכל תלין היכא דלא אהדרר', האם ג"כ משום דאין פעולתו עמו, וכל הספק הוא מה נחשב פעולתו עמו, או דלמא סברא אחרת (ולכאור' אין משמע כדברי הר"י הנ"ל, ואלו כהקצות או המאירי שהבאנו לקמן)]. **אולם ע' בקצות (ע"ב, סוס"ק כ"ג) שכ' דלא נמצא בש"ס דשכירות שיש עלי' משכון אינו עובר משום בל תלין, ומה דכל זמן שהטלית אצלו אינו עובר בכל תלין, היינו מטעם אחר, משום דאינו עובר בכל תלין עד שהגיע זמן הפרעון, וזה אינו עד שנגמר השכירות, ואין השכירות נגמר עד שיחזירנה לו טליתו. וע' במאירי בב"מ (שם) שכ' דמה שיש עלי' משכון אינו מפקיע החיוב, אלא מה שאינו עובר הוא משום דכיון דלא החזיר לו הטלית, מראה בעצמו שאינו מקפיד עכשיו על דמיו כיון דהטלית בידו, אבל אה"נ, אם תבע הכסף, אבל אינו מחזיר הטלית משום דחושש שמא לא יפרענו אם החזירו לו, נראה דלא פקע האיסור.**

(ד) **נתנה לו בחצי היום, כיון ששקעה עליו החמה עובר עליו משום בל תלין- כ' הרשב"ש דלאו דוקא בל תלין, אלא משום ולא תבוא עליו השמש, כדאי' בב"מ (ק'): דיצא ביום גובה כל היום.**

(ה) **ואי ס"ד אומן קונה בשבח כלי, אמאי עובר משום בל תלין- פרש"י, הא זבוני קא מזבין ל' ניהל' ולא שכירות הוא. וכבר הבאנו לעיל מהקצות (ש"י, ד') דהק' למה מחוייב האומן לחזור ולמוכרו לו, ומזה הוכיח דבאמת אי"ז קנין כ"כ בגופו, אלא כקנין משכון. אולם ע' בחזון איש (כ"ב, ז', ד"ה והגר"א) שהביא מהגר"א דאם אמרי' דאומן קונה בשבח כלי, א"כ אין ראי' מהא דס"ל לר"מ דנותן לו דמי צמרו (בנתן לו לצבוע לו אדום וצבעו שחור) דשינוי קונה, די"ל שהוא משום דאומן קונה בשבח כלי. ומבואר מדברי הגר"א דהבין דכיון דאומן קונה בשבח כלי, א"כ אי"צ להחזיר השבח להבעה"ב [ולכאור' ג"כ מבואר דקונה הכלי גופא, ולא רק השבח, דאל"כ עכ"פ יהי' חייב להחזיר לו הבגד, וצ"ע בזה]. וכ'**

(א) **לימא מסייע ל', הנותן צמר לצבע והקדיחו יורה, נותן לו דמי צמרו, וכו'- ע' בקצות (ש"ו, ב') שהביא מש"כ התשו' הרא"ש (י"ב, ו') דהיכא שכל השבח אינו אלא צבע, לא אמרי' אומן קונה בשבח כלי, דלא אמרי' אומן קונה בשבח כלי א"כ הוי דבר שיש בו ממש. ותמה הקצות על הרא"ש מכאן, דמבואר דנקט הגמ' דאמרי' אומן קונה בשבח כלי גם בצבע גרידא.**

(ב) **הכא במאי עסקינן כגון דצמר וסמנין דבעל הבית- כלומר, לעולם אומן קונה בשבח כלי, אלא שלא עשה בזה שום אומנות, רק נתן הסממנין של בעה"ב להצמר, ובכה"ג לא קנה השבח. והק' הרשב"א, א"כ לימא גם בשידה תיבה ומגדל כן, דכיון דנתן לו בעה"ב העצים, הלא האומן אין לו אלא שכר ידיו, וא"כ לא יהי' קונה השבח כלי. ותי' דשאני צמר, דסממנין הוא דעבדי לשבחה, ולכן האומן לא קנה להו ולא מידי, משא"כ בעצים, דלא צריכי אלא לאומנתו של האומן, הרי אומנתו זהו סמניו. עוד הק' הרשב"א, אם באמת ס"ל לשמואל דאומן קונה בשבח כלי, א"כ ל"ל לאוקמי' בכגון שהקדיחו בשעת נפילה דליכא שבחא, ומה דלאחר נפילה אינו משלם השבח הוא משום דסממנין של בעה"ב הם, לימא דמיירי לאחר נפילה, וסממנין של הצבע, ולכן משלם רק הצמר, משום דאומן קונה בשבח כלי. ותי' משום דאורחא דמילתא הוא דהבעה"ב נותן הסממנין, או דה"ה דהוי מצי למפירך הכי, ועדיפא מיני' פריך.**

(ג) **הנותן טלית לאומן, גמרו והודיעו אפי' מכאן ועד י' ימים אינו עובר עליו משום לא תלין, נתנה לו וכו'- יש לעי', מהו החילוק בין אם נתנה לו או לא. כ' השטמ"ק בב"מ (ק"ב). בשם ר' יהונתן דהטעם דאם עדיין לא נתנה לו אינו עובר בכל תלין, היינו משום דהו"ל הטלית משכון תחת ידו, ובכה"ג אינו עובר בכל תלין. וע"ש שהביא בשם הרמ"ן דמסתפק היכא דאמר לו גמרתיו, בא וטול אותו והבא מעות, האם אמרי' דכמאן**

ניהלה. וע"ע בשיטה לא נודע למי בקידושין שם מש"כ בזה.

(ח) **וסברוה דכ"ע ישנה לשכירות מתחלה ועד סוף, וכ"ע המקדש במלוה אינה מקודשת-** הק' הרשב"א, הרי מלוה שיש עלי' משכון היא, שהרי האומן תפס ל' אאגרי', והרי קיי"ל דמקדש במלוה על המשכון מקודשת. והביא בשם תוס' דמיירי הכא שהאומן עושה הנזמין בבית האשה, וא"כ אינם תפוסים לו אאגרי', וכ' הרשב"א דאי"ז מחוור, דהא סכ"ס הם בידו, וא"כ למה אינם נחשבים תפוסים. ולכן פי' דמה דאמרו המקדש במלוה שיש עליה משכון מקודשת, היינו היכא דבעל המשכון משכנו לו מדעתו, דאז קנאו מדר' יצחק. אבל היכא דתפסי' אאגרי' בע"כ של הבעל המשכון, בזה לא אמרי' דנחשב דבע"ח קונה משכון, והמקדש במלוה שיש עלי' משכון כזה אינה מקודשת.

(ט) **דכ"ע ישנה לשכירות מתחלה ועד סוף-** הק' התוס' רי"ד בקידושין (מח.), תינח כל הפרוטות ראשונות, אבל פרוטה אחרונה מאי איכא למימר, הרי לכאו' לא נעשה מלוה, ולמה אינה מקודשת בפרוטה אחרונה. ואין לומר דחצי ראשונה של פרוטה אחרונה נעשה מלוה, ואינה מתקדשת בחצי פרוטה אחרונה, שהרי אין חצי פרוטה חשיבא להעשות מלוה, וא"כ לכאו' למה אינה מקודשת בפרוטה אחרונה. ותי' דגם פרוטה האחרונה נעשה מלוה גבה עד שיגיע הכלי לידה, דאע"ג דלא יהיב לה כלי, מכי גמרה אתחייבא ל' בההיא פרוטה, כי היכי דנתחייבה בפרוטות הראשונות אע"פ שהכלי עדיין בידו. אבל למ"ד אינה לשכירות אלא לבסוף, אז אין כאן שום חיוב עד שיתן לה הכלי, וא"כ לא נעשה מלוה כלל.

(י) **ר' מאיר סבר אין לשכירות אלא לבסוף-** פרש"י, כי מהדר הוא ניהלה, הלכך לאו מלוה הוא. והק' הקובץ שעורים (קמד), הא טעמא דמקדש במלוה אינה מקודשת היינו משום דלא יהיב לה ולא מידי, וא"כ לכאו' ה"ה אם אינה לשכירות אלא לבסוף יהי' כן, דהא לא יהיב לה ולא מידי. וביאר דהיכא דעושה פעולה בשביל חבירו, הרי חבירו

החזו"א ע"ז שהוא דבר תימא, דבפשוטו מבואר דבעלים נותנים שכרו ונוטלין הבגד בע"כ. ולענין באיזה מעשה קנין קונה הבעל הבית את השבח, כ' ה^{נתיבות} (ש"ו, ד') דקונה בקנין כסף ע"י דמי השכירות, דנחשב כסף קנין על השבח (דכאן לא שייך החשש שמא יאמר נשרפו חיטיך בעליי', דהאומן הוא לכה"פ שומר שכר, וא"כ חייב בגניבה ואבידה, וא"כ ממ"נ יהי' חייב על שריפתו).

(ו) **לא צריכא דאגרי' לביטשי- פרש"י,** התנה עמו סכום הדריכות, כל דריכה במעה. והק' תוס', מ"מ הרי קבלן הוא ולא שכיר יום. וע' בברכת אברהם דכ' לבאר המח' רש"י ותוס', דהיכא דאין תשלום בלי שבח, ס"ל לרש"י דהיכא דאין התשלום כפי השבח אלא כפי הפעולות, אז אפי' אם אינו משלם אא"כ יש בה שבח, מ"מ זה נקרא שכיר יום ולא קבלן. אבל תוס' ס"ל דזה נקרא דמשלם בשביל השבח, רק כמות התשלום נקבע כפי כמה פעולות הוא עושה.

(ז) **מאי ממון, אילימא אותו ממון, וכו'-** כ' הרשב"א בקידושין (מח.) דלאו למימרא שלא חלו הקידושין כלל עד שעת נתנית הנזמים לידה, דמשעת גמר הכלי מקודשת למ"ד מקדש במלוה מקודשת, שהרי אי"ז מקדשה בגוף הכלי אלא בשכר עשייתו, שהוא חוזר מלוה עליה, וכיון שכן, משעת גמרו של כלי מקודשת. ועוד, אם אי' שלא חלו הקידושין עד נתנית הנזמים לידה, א"כ למ"ד דאינה לשכירות אלא לבסוף, והמקדש במלוה אינה מקודשת, איך חלו הקידושין בשעת נתנית הנזמים, הרי עד שנותן הנזמים לידה הוי מלוה. ולכן פי' דה"ק, אילימא אותו ממון, כלומר, גמר הכלי דהיינו ממון, מכלל דר"מ סבר דאפי' אותו ממון לא, דהיינו דלא נגמר הכלי ומ"מ מקודשת, במאי מקודשת. **אולם ע' בריטב"א** שם שכ' דלמ"ד דאינה לשכירות אלא לבסוף, "לבסוף" היינו כשמחזירו לבעלים, דאי בסוף כשהשלים מלאכתו, א"כ מיד נעשה מלוה, וכי מהדר ל' הוה מקדש במלוה, אלא ודאי כנ"ל. וכן מבואר ברש"י כאן ושם, דלמ"ד אינה לשכירות אלא לבסוף, מקודשת כי מהדר להו

(ג) **אלא הא ר"מ, דתנן לצבוע וכו'- כ' הראב"ד,** ואע"ג דר"י מחמיר טפי מר"מ, זהו רק משום קנסא, אבל ר"מ ס"ל דחייב משום דעבר על דעת בעל הבית, ולכן נקרא גזלן.

(ד) **זיל אייתי ראי' דממחית לתרגולים ואפטרך-** הק' הראב"ד, הא הטבח טענת ברי אמר דמומחה הוא, וא"כ לימא המוציא מחבירו עליו הראי'. ותי' "ואיכא למימר דההוא טבחה הוה, ואי מומחה הוא מידע ידיע, ודמיא להא דאמרי' הא יש ראי' יביא ראי' ויפטר" [ולכאור' כוונתו הוא דהיכא דבקל ה' יכול להביא ראי', צריך להביא ראי', ואולי הביאור הוא דאם אינו יכול להביא ראי', הו"ל ריעותא].

(טו) **מפני שהוא כנושא שכר- הק' הפני יהושע,** הא יש כאן סתירה בברייתות, והו"ל להק' הברייתות אהדדי, ומה הק' על ר' יוחנן. ועוד, אמאי לא מוקי ברייתא דהכא כר"מ דס"ל דנתקל פושע. ועוד, הא אף כרבנן מצינן לאוקמי, ולומר דאיירי בהדיוט, וע"ש באריכות מש"כ ליישב כל זה.

(טז) **מפני שהוא כנושא שכר, אימא מפני שהוא נושא שכר- ע' במהר"ם (כז:)** שהביא מתוס' בב"מ שביאר השו"ט כזה, דהמקשה סבר דפשיעה כזו דומה לאבידה, ולכן ס"ל דחייב כנושא שכר, דהיינו דאדם המזיק חייב אפי' בחנם, דהו"ל כעין אבידה. והתרצן השיב דבאמת אינו דומה לאבידה אלא כעין גניבה הוא, ולכן אינו חייב א"כ ה' נושא שכר ממש, אבל באדם המזיק פטור.

(ז) **כגון דנכו ואיסור, וכו'- ע' ברשב"א** שהביא מי"מ דאפי' דנכו ואיסור חייבים בשכר, דאפי' אומן כטבחה בצפורי חייב היכא דנטל שכר. ופליג עליו הרשב"א (ע"ש לראיותיו), וכ' דאפי' בשכר פטורים, וכ' דשאני מטבחה, דבטבחה אפי' אומן גדול יכול לקלקל אם אינו מכוין מלאכתו טובא, ולכן אי"ז אונס גמור. משא"כ ראיית טבעות, כל שהוא בקי הרבה לא שייך שיטעה, וכשטעה ע"כ אונס גמור הוא, וש"ש פטור מן האונסין, ולכן אף בשכר פטורים.

חייב לשלם לו אפי' בלא פסיקה, ועל כרחק משום דנחשב דמטי הנאה לידו. וא"כ, י"ל דה"ה דיכול לקדש לה בהנאה זו של השכירות כשמטי לידה. אבל למ"ד ישנה לשכירות מתחלה ועד סוף, אז א"א לקדשה בהגעת הפעולה לידה, שהרי כבר נתחייבה לשלם עבור זה, וא"כ הפעולה כבר היא שלה קודם הקידושין, אלא שמוחל לה החוב, וזה הוי מקדש במלוה.

(א) **טבח אומן שקלקל חייב- הק' הרמב"ן (קונט' דינא דגרמי),** בשלמא הגרמה ועיקור, היזק ניכר הוא, אלא שהיי' ודרסה הא לא ידיעא, וא"כ הו"ל היזק שאינו ניכר. ותי' דל"ק, כיון שלא שחט כראוי, השחיטה עצמה הוי היזק, שאי"ז שחיטה, אלא כמתז ראשה בסייף הוי, ושפיר הוי ניכר בין חי' לשחוט. וע"ע בשו"ת יהודה יעלה (יו"ד, סוף סי' מ"ט), שכ' דכוונת הגמ' ב"נעשה כאומר לו שחוט מכאן וכו', היינו דנעשה כהגרמה ועיקור, ואין חילוק בין היזק ניכר לשאינו ניכר, ועל דרך דברי הרמב"ן הנ"ל.

(ב) **אי אמר מזיק הוא, ה"א הנ"מ היכא דקא עביד בשכר, אבל היכא דקא עביד בחנם לא, קמ"ל פושע הוא- פרש"י,** דכיון דקתני מזיק הוא לחייבו באונס, ש"מ דבעושה בשכר קאמר, וקמ"ל דפושע הוא, דאי"ז אונס אלא פשיעה, ולכן חייב אף בחנם. ולכאור' יש להק', אם הו"ל אדם המזיק, א"כ הרי חייב אף באונס אפי' בלא שום שכר, וא"כ למה צריך להא דפושע הוא. וביאר השטמ"ק בשם הרא"ש, דמיירי באונס כעין גניבה, דבזה אדם המזיק פטור, ולכן אם חי' בחנם יהי' פטור, אבל בשכר יהי' חייב כדין שומר שכר, דחייב בגניבה ואבידה. ובעצם דברי רש"י, דכ' דמשמעות לשון "מזיק" משמע בעושה בשכר קאמר, תמה הקובץ שעורים (קיט) דלכאור' המשמעות הוא איפכא, דכיון דמזיק הוא אין מחלקים בין בשכר ובין בחנם. וביאר דלפי הרמב"ן דבאומן ליכא דין מזיק ניחא, וע"כ מה דקרי ל' מזיק היינו רק לומר דבאונס חייב, בדומה למזיק, וא"כ ע"כ מיירי בשכר, דבחנם אינו חייב אלא בפשיעה, כיון דאינו מזיק ממש, וכל חיובו מדין פשיעה הוא.

יח) לפני משורת הדין הוא דעבד, כדתני ר' יוסף וכו' - כ' תוס' (בצד א') דלא אמרי' הענין של לפני משורת הדין מקרא זו אלא בדבר שאחרים חייבים והוא פטור, ויש ענין לעשות לפני משורת הדין להתחייב כמו אחרים. וממילא כיון שאחרים שהיו באותו מצב של ר' חייא יהי' חייב בכה"ג, א"כ יש על ר' חייא ג"כ לשלם לפני משורת הדין. והק' בשיעורי ר' שמואל (ב"מ סי' כ"ז, ג'), הא אי"ז פטור מיוחד לשלחני, אלא פטור אונס הוא, ולגבי מי שאינו שלחני אינו אונס, וא"כ מה שייך כאן סברת התוס'. ודחה דצ"ל דתוס' ס"ל דכיון דבפועל אחרים חייבים, זה ג"כ נכלל בזה הסברא.